

שאלה: לאשתי יש אח צעיר שלמד בישיבה תיכונית ואחר כך התגייס לצבא ונהיה שם מחלל שבת. היום הוא בא לבית הוריו ומכבד אותם מאד. בליל שבת, לאחר הסעודה הוא נכנס לרכבו ונוסע בפרהסיא לבלות עם חברים. הוא לועג לי על שאני אומר לו שלפי חז"ל יצא מכלל ישראל. הוא עונה: "שירתתי בצה"ל. מסרתי נפש עבור המדינה. ואתה אומר שאינני בכלל ישראל?! אני יהודי יותר מכל אדם אחר!" כך הוא אומר.

תשובה: צריכים לרדת לעומק דברי חז"ל (חולין ה ע"א וכן ברמב"ם, סוף פרק אחרון של הלכות שבת). מה יש בשמירת שבת שמפני זה המחללה אינו נחשב כיהודי? אלא מובא ב"עשרת הדברות" הטעם (שמות כ, י) שנזכר "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, את הים ואת כל אשר בהם... על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו". כלומר מצוה זו באה להזכיר לנו יסוד האמונה שלא נטעה לחשוב שהעולם הוא אוטומט, וקיים בכוחות עצמו. אלא אם לא שהקב"ה הכין כל חוקות הטבע, כל יסודות הקיום למיליארדי פרטיותם, לא היה העולם נמצא, וגם לא אנחנו. ולכן בקידוש ליל שבת צריכים להזכיר "זכר למעשה בראשית".

וזה כבר מוסכם שהכופר בתורה אינו נחשב ליהודי, כי יצא מכלל ישראל. כי אם לא האמונה בתורה, במה האדם הוא יהודי? (כך כתב רבי סעדיה גאון, אמונות ודיעות פ"ג פסקא ז). זה לא מועיל מה שגיסך ימלמל בשפתיו שהוא כן מאמין בה'. כל עוד שאינו מקיים את השבת, לכל הפחות בפרהסיא, מעשיו מוכיחים עליו שאינו רציני בדיבוריו, והוא רק משקר גם לעולם וגם לעצמו.

אמנם המשנה ברורה (בסימן שפ"ה ס"ק ו) פוסק "ואם מתבייש לעשות זה [=לחלל שבת] בפני אדם גדול, אף שעושה דבר זה בפני כמה אנשים, גם זה לצינעה ייחשב". כלומר, אם גיסך ימנע מחילול שבת אם היה נמצא בנוכחותו של הרב עובדיה יוסף, לדוגמא, אז אין דינו כמחלל שבת בפרהסיא.

הרבה אומרים נגד חומרא זו של "יצא מכלל ישראל" שבימינו כולם כ"תינוק הנשבה לבין הגוים" כיון שאינם יודעים תורה ויש לסנגר עליהם. אבל טעות גדולה היא זו. הרמב"ם כתב דין "תינוק שנשבה" (הלכות ממרים פ"ג ה"ג) רק לענין שבימינו אין להרוג את המינים והאפיקורסים. אבל לא נגע ולא פגע בשום דין אחר של הרחקתם. הם עדיין פסולים לעדות. הם עדיין אוסרים עלינו את היין במגעם במה שיש בכוס. הם עדיין פסולים להצטרף למניין מתפללים (משנה ברורה סי' נה ס"ק מו). מותר לדבר עליהם לשון הרע (חפץ חיים, כלל ח סעיף ה) כל דיני ההרחקה חלים עליהם (פרט להריגתם). בכל אלו לא הוזכר בהלכה שדין "תינוק שנשבה" שונה.

ומה שגיסך אמר שהוא הקריב נפש עבור מדינתנו האהובה, ודאי זכותו גדולה. לא פחות מהנוצרים והדרוזים המשרתים בצבא וגם הם נכנסים למצבי סכנה עבורנו. אין ספק שעל כך יבוא על שכרו מאת ה' שאינו מקפח שכר כל בריה. אבל לענין כשרותו, לענין הדרגתו כיהודי, אם הוא מחלל שבת ברשות הרבים, או לפני עשרה מישראל, אין לו חלק לעולם הבא וגם באמת יצא מכלל ישראל.

צריכים להזכיר כאן חילוק שאמר הגאון הרב יוסף דב סולובייצ'יק (ארה"ב) שיש לחלק כאן ב"שני דינים". כלפי שמים הוא עדיין יהודי וחייב בכל המצוות וייענש על כל חטא שעתידי לעשות. גם אשתו עדיין נשואה אליו (ולא כאילו היא נשואה לגוי, ששם קידושין אינם חלים). מדובר כאן רק לענין האחווה האנושית שיש לעמנו אליו. הרחיב בזה דברים הרב אברהם קוק במאמרו "אפיקים בנגב" שהבאתי בספר "אוצרות הראי"ה" (מהד' שנת תשס"ב, ח"ב עמ' 121-122) תראה שם.